

УДК 39 (477.87) (437.6) (438)

*Володимир НАКОНЕЧНИЙ***ЧАСОПИС “НАШ ЛЕМКО” – ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ МІЖВОЄННОГО ЧАСУ**

Досліджено видавничий феномен газети “Наш лемко”. З’ясовано ідейні засади видання, особливості його рубрикації та змістового наповнення. Підсумовано, що газета стала визначним явищем української періодики, яке в складних умовах міжвоєнного часу зуміло об’єднати лемків ідеями збереження власної культурної ідентичності та плекання загальнонаціональної єдності.

Ключові слова: “Наш лемко”, Юліан Тарнович, лемкознавство, Польська держава, українська періодика.

Двотижневик “Наш лемко” посідає особливе місце серед періодики ХХ століття, оскільки це видання було єдиним українським часописом міжвоєнного двадцятиліття, не тільки адресованим до лемківського читача, а й твореним самими лемками. Ця газета, поряд із реалізацією важливого завдання внутрішньої мобілізації самого середовища, також презентувала зовнішньому світу лемків як політично дозрілий субетнос, представники якого, всупереч національному тиску держави-окупанта, артикують своє національне самосприйняття у поняттях і термінах українства. Так було утверджено важливу традицію української самоідентичності лемків у час, коли наш народ долав складні внутрішні та зовнішні виклики. Тож актуальним завданням сучасної історіографії є спроба комплексного аналізу матеріалів “Нашого лемка” як помітного явища українського видавничого руху міжвоєнного часу.

Часопис “Наш лемко” протягом тривалого часу був одним із найбільш популярних періодичних видань у середовищі дослідників Лемківщини. Особливо багато на сьогодні написано про працю головного редактора часопису – визначного діяча лемківського руху Юліана Тарновича¹. Про вагомість для лемкознавців опублікованих на шпальтах газети матеріалів свідчить той промовистий факт, що за останні роки з’явилися дві тематичні збірки дописів з “Нашого лемка”². Заразом

¹ Див. напр.: *Савка М. Тарнович (Бескид) Юліан / М. Савка // Українська журналістика в іменах. Матеріали до енциклопедичного словника / [за ред. М. Романюка]. – Львів, 1999. – Вип. 6. – С. 327–330; Вавричин М. Юліан Тарнович – редактор газети “Наш лемко” / М. Вавричин // Відтворення України: історія картографії, краєзнавство, біографістика / [упоряд. Н. Паславська, Н. Халак]. – Львів: ІУАД ім. М. С. Грушевського, 2012. – С. 441–446.*

² *Лемківщина рідна, заколишу в красі твоїй / [за ред. В. Денисюка, О. Кровицької]. – Львів, 2002; Двотижневик “Наш лемко” 1934–1939 років. Вибрана публіцистика. [зібрані і до друку підготували О. Маслей, В. Пилипович]. – Gorlice: “Zjednoczenie Łemków”, 2004. – 325 с.*

немає самостійного аналізу цього видання як феномену української регіональної (лемківської) періодики. Цим і зумовлена актуальність нашого дослідження.

Флагман міжвоєнного лемкознавства – часопис “Наш лемко” – видавався у Львові неповних шість років з 1 січня 1934 р. по 1 вересня 1939 р. За періодичністю видання було двотижневиком і пунктуально з’являлося кожного 1-го та 15-го числа місяця. Всього у світ вийшло 137 номерів сукупним обсягом 1446 сторінок друку. Першим редактором “Нашого лемка”, хоча й короткий час, був знаний діяч лемківського руху Петро Смереканич. Йому на зміну прийшов Юліан Тарнович, чий визначний літературний талант і менеджерський хист перетворив часопис на найпопулярнішу лемківську медійну трибуну того часу. Саме Ю. Тарнович надав “Нашому лемкові” виразного українського патріотичного характеру, на противагу видаваній у Криничі русофільській газеті “Лемко”. Видавцем і відповідальним редактором газети цілий час був інший знаний діяч українського книговидавничого руху Іван Тиктор. Редакція “Нашого лемка” містилася в осерді українського Львова на вулиці Руській, а друкарські послуги виконувала видавнича спілка “Діла”. Передплатна ціна на газету була порівняно незначною: річно – 3 злотих, піврічно – 1,8 злотих, квартално – 1 злотий; для закордонних передплатників – річно 1 американський долар. Один номер у роздріб коштував 15 грош. Відзначимо, що, на відміну від багатьох тогочасних видань, ціна на газету жодного разу не змінювалася за весь період існування.

Поява “Нашого лемка” була викликана сумними реаліями національної політики, яку проводила у міжвоєнний час польська окупаційна адміністрація. Йдеться про те, що після незаконної анексії західноукраїнських земель після закінчення Першої світової війни польські чиновники взяли курс на гвалтовну колонізацію своїх східних територій. Користаючи з невиразності національної самоідентифікації значної частини українського населення Лемківщини, державні органи спрямували значні зусилля на те, щоб переконати лемків обрати або польську, або, принаймні, москвофільську етнічну ідентичність. Для цього були виділені значні кошти, на які видавали лемківські часописи польською та російською мовами, створювали відповідні навчальні заклади нижчої ланки, провадили культурну політику, спрямовану на розмивання почуття єдності лемків зі своїми братами на Великій Україні. Тож на порозі фактичного національного розчинення у “польському морі” свідомі діячі лемківського руху цілком виправдано вирішили видавати газету, покликану формувати у лемківському середовищі розуміння, з одного боку, унікальності власної духовної та матеріальної культури, з іншого – історичної та ментальної єдності лемків з українцями інших регіонів. Ця ідея стала стрижневою у формуванні редакційного портфеля; у різних варіаціях вона пронизує більшість газетних дописів. Заразом з метою приваблення масового читача редактори газети звернули увагу й на інші виклики часу, відповіді на які мав би давати “Наш лемко”. Серед них найбільш гострими були злиденність, малоземелля, неписьменність, вилюднення етнічних земель лемків унаслідок вимушеної масової еміграції, громадська апатія та пов’язана з нею епідемія шкідливих звичок (передусім алкоголізму) тощо.

Видавці “Нашого лемка” писали вже у першому зверненні до читача: “З нинішнім числом зачинає “Народня Слава” видавати “Нашого Лемка”. Радіймо з того дуже, бо маємо свою газету. Вона є дійсно наша власна. Промовляє до нас

навіть нашим говором. Виходити буде “Наш Лемко” два рази в місяць, а будемо в тій газеті писати письменницькою мовою і нашим лемківським говором. Письменницькою мовою тому, щоби дати читачам взірєць поправної мови, такої, якою говорять коло Києва, якою писали наші поети, як: Тарас Шевченко, Іван Франко і нині пишуть всі письменники, та яку ми всі повинні знати. Читаючи статті написані письменницькою мовою, Лемки пізнають і пересвідчуються, що лемківський говір є і духом і складнею (порядком і укладом слів) рідною дитиною загальної нашої рідної письменницької мови, а не якоїсь іншої, чужої. А не-Лемки (бо і такі будуть читати нашу газету) пізнають один зі старих і рідних наших говорів, яким є лемківський говір. Виходить “Наш Лемко” в світ в тій надії, що зайде в кожне лемківське село, під кожду лемківську стріху, до читальні й до кооперативи, на забаву й на весілля, всюде, де лиш б’ється рідне слово. Врешті, що буде милою розрадою кожної лемківської родини на еміграції. Тому отворім “Нашому Лемкови” гостинно хату, як наймилішому гостеві та приймім його щиро в родину, хай разом з нами поділяє нашу долю й недолю. Най буде нашим сердечним опікуном, щирим оборонцем і розумним дорадником. Ставаймо в ряди передплатників “Нашого Лемка”, щоби наша громада була якнайбільша!”³.

Заохочуючи лемків передплачувати нове видання, редакція газети обіцяла всебічну консультативну підтримку своєму читачеві у найрізноманітніших проблемах їхнього духовного життя та матеріального побуту. Цікавою є ієрархія тих життєвих викликів, що на них обіцяв у діяльний спосіб реагувати новий часопис. На сторінках першого числа автентичною лемківською говіркою з цього приводу йшлося: ““Наш Лемко” буде приносити найважніши відомости зо світа и про життя і розквіт цілого нашого народу, а зокрема, про нас, Лемків. Буде показувати нашим людям, што гнески без науки і школи тяжко дати сой го світу раду і што ми для свого и нашого дітий добра, повинни тіж гуртуватися в наших читальнях и кооперативах. “Наш Лемко” буде давати господарски поради, як поліпшити нашу газдівку в горах, штоби легше нам було жити. Ретельним передплатникам буде давати задармо ветеринарни, правничи и лікарські поради, як наприклад: як вилічити груду коньови, як вистаратися о спадок по родині в Гамериці, або што робити, аби в грудях не пекло і инши. Буде друкувати цікави оповіданя з лемківського життя, описи красних лемківських звичаїв, новинки, пригоди і жарти. Буде писати про життя лемківської еміграції в Гамериці і інших краях. Буде радити, як визискати богацтва, што сут на нашій землі. Буде тіж друкувати дописи з лемківських сіл, але лем таки, што г них ся никого поневинні не чернит и таки, штоби другим була з них наука. “Наш Лемко” для точних передплатників тіжик придумат дуже цікавих і пожиточних несподіванок. Презто висилайте зараз передплату на “Нашого Лемка!”⁴”.

Реалізації щойно згаданих завдань та цілей сприяла добре продумана структурна архітектоніка “Нашого Лемка”. Зазначимо, що рубрикація газети стала предметом багатолітнього творчого пошуку для її видавців, що у щільному спілкуванні зі своїм читачем осмислювали оптимальну логіку розташування матеріалу. Тож у підсумку усталилися постійні рубрики, що фокусувалися на: поточних новинах

³ Редакція “Нашого Лемка”. До наших Читачів // Наш Лемко. – 1934. – № 1. – С. 2.

⁴ Про што буде писати “Наш Лемко” // Там само.

(світового, державного, загальноукраїнського та суто лемківського масштабу); інформації про духовну та матеріальну культуру українців/русинів; історичних і культурологічних екскурсів; широкому спектрі реалізації практичних потреб (фінансових, сільськогосподарських, правничих та ін.). Для важливого зворотного зв'язку зі своїм читачем редактори видання провадили рубрики “Листування” та “Трибуна наших Читачів”. Самостійне смислове навантаження несло художнє оформлення часопису: на його шпальтах завжди експонувалися важливі для кожного лемка візуальні образи (красвиди рідної землі, світлини церков та культурних інституцій, врешті, іконографія заслужених діячів лемківського руху та ін.). З газетою співпрацював відомий графік Едвард Козак. Зазначимо також і добре продуманий колпортаж нового видання – в короткому часі воно стало поширюватися в країнах Європи і на американському континенті. Про затребуваність і популярність газети свідчить хоча б той факт, що при незмінній ціні від року до року збільшувався обсяг кожного числа: перший річник налічував 196 с., другий – 210 с., третій – 230 с., четвертий та п'ятий – по 300 с.

Як і годилося популярній медійній трибуні, у “Нашому лемкові” редактор звертав особливу увагу на поінформування читачів про поточні події. Ця інформація була сфокусована у рубриках “Що нового в світі” та “Що чувати в світі”. Очікувано, що насамперед йшлося про вагомий для пересічної людини новини державного рівня. Відзначимо, що протягом усіх років свого існування часопис був доволі опозиційно налаштований до польської держави, гостро засуджував політику вульгарної денационалізації русинського субетносу. Наслідки цієї гостро-критичної постави й по сьогодні впадають у вічі читачеві “Нашого лемка” – нерідко його шпальта рясніють білими смугами видалених цензурою матеріалів. Згадаємо також, що цілковито сконфіскованим виявилось вже перше число “Нашого лемка”. Звернемо увагу колег-лемкознавців на той унікальний факт, що Наукова бібліотека ім. М. Драгоманова у Львові має комплект газети, який належав цензурному комітету, тобто в ньому єдиному ми маємо можливість бачити всі заплановані тексти до їхньої конфіскації!

Не меншу небезпеку видавці газети вбачали у русифікації лемків, адже у їхньому середовищі традиційно популярними були культурні старорусинські традиції. Автори газети переконували своїх читачів, що слов'янофільство галицьких будителів першої половини XIX ст. не має нічого спільного з агресивною поставою модерного москвофільства, адепти якого через зухвалу пропаганду намагаються зруйнувати єдність лемківського паростка з українським етнічним стовбуром⁵.

Доволі багато на сторінках “Нашого лемка” йшлося про життя українських побратимів в інших регіонах – як у Західній Україні, так і за Збручем. Інформуючи русинів про різноманітні події загальнонаціонального життя, дописувачі газети і тут постійно наголошували на єдності українців усіх етнічних регіонів, невтомно з номера в номер утверджуючи ідею соборності. Попри певну складність комунікації з радянськими землями, у кожному числі газети містилися інформаційні нариси про життя зазбручанських земляків. Разом зі схваленням культурних та економічних здобутків радянських українців редакція “Нашого лемка” не закривала очей на

⁵ Не тішся враже // Наш лемко. – 1939. – Ч. 5. – С. 4; Всеволод Ярославич. Москвофільство на Лемківщині / Всеволод Ярославич // Там само. – Ч. 10. – С. 7.

промовисті факти скочужвання керівництва радянської держави до тоталітаризму та тиранії, що несло загрозу для національних меншостей імперії з боку “старшого брата”. Демонструючи цинізм радянської пропаганди, дописувачі “Нашого лемка” називали більшовиків “вовками в овечій шкурі”⁶.

Втім, найбільш розлога інформаційна рубрика – “Новинки” – стосувалася, зрозуміло, справ самих лемків. У цьому плані “Наш лемко” постає справжньою енциклопедією русинського життя в другій половині 1930-х рр., в якій знайшли відображення практично всі аспекти їхнього буття: культурні, політичні, економічні, релігійні тощо. Заслуговує на увагу особлива насиченість релігійної тематики на шпальтах “Нашого лемка” – редактор та видавці журналу виразно маркували русинів як вірян Української греко-католицької церкви, чим також хотіли відмежувати власних побратимів від поляків-католиків і православних москвофілів. Поряд із новинами місцевого значення багато інформації подавали про буття лемків у різних країнах Західної Європи та за океаном, чим утверджували ідею світового зв’язку лемків, об’єднаних ідеєю збереження і плекання батьківських традицій⁷. Блок новин відзначається важливою критичністю у змалюванні проблем життя лемків у міжвоєнній Польщі, наголошено на потребі національної самомобілізації у протистоянні з неприхильними реаліями тогочасного суспільно-політичного життя⁸. У зв’язку з цим зі шпальт газети було кинуте оптимістичний клич – “Не ридаймо, а добуваймо!”.

Багатьом аспектам лемківської проблематики були відведені й інші рубрики газети. Вкажемо на особливу значущість краєзнавчих та історичних нарисів, присвячених найбільш вагомим аспектам минулого та сучасності лемківського субетносу. Пояснюючи запровадження окремої історичної рубрики, редакція “Нашого лемка” зазначала: “На бажання наших читачів починаємо з цим числом вести історичний куток, щоби дати кожному змогу познакопитися з рідною історією. Людина, яка не знає своєї історії, стає рабом, погноєм чужих”⁹. Історико-краєзнавчі нариси, створені авторитетними знавцями проблематики, повинні були інформувати читача про історію та культуру своєї малої батьківщини, виховуючи в читацькому середовищі, з одного боку, розуміння унікальності своєї субкультури¹⁰, з іншого – єдності історичної долі лемків з усім українським народом¹¹. Цим темам були відведені такі рубрики: “Події з історії України”, “З наших міст і сіл”, “З рідних сіл”, “Мандруймо по рідній землі”, “Мандруймо по рідних селах”, “Пізнаваймо

⁶ *І. Ш.* Даремні зусилля / *І. Ш.* // Наш лемко. – 1938. – Ч. 1. – С. 3; *І. Ш.* Вовки в овечій шкурі / *І. Ш.* // Там само. – Ч. 2. – С. 3.

⁷ Другий Зїзд організації О.Л.З.У.З. // Наш лемко. – 1938. – Ч. 1. – С. 5; Лемки за морем // Там само. – Ч. 10. – С. 5.

⁸ Для добра Нації – всі в її ряди! Чому не було на Лемківщині єдності // Наш лемко. – 1935. – Ч. 5. – С. 2.

⁹ Події з історії України // Наш лемко. – 1934. – Ч. 16. – С. 5.

¹⁰ Лемківщина в народних переказах // Наш лемко. – 1938. – Ч. 1. – С. 12.

¹¹ *Всеволод Ярославич.* Християнство на Лемківщині (Від найдавніших часів до церковної, Берестейської унії) / *Всеволод Ярославич* // Наш лемко. – 1939. – Ч. 1. – С. 11; *Роман Переяславич.* Сяніцькі церкви й парохія в давнині / *Роман Переяславич* // Наш лемко. – 1938. – Ч. 13. – С. 10; *Роман Переяславич.* Три найсвітліші моменти Сянока / *Роман Переяславич* // Там само. – Ч. 15. – С. 11.

рідні села” та ін. Найбільшою популярністю серед читачів користувалися статті В. Качмарського¹², В. Косара¹³, М. Кипариса¹⁴ та ін.

Як уже йшлося, багато уваги автори “Нашого лемка” присвячували потребі виховання у свого читача почуття єдності з українцями інших земель. Ці соборницькі цінності формувалися через публікації найрізноманітніших жанрів. Так, певною традицією на шпальтах “Нашого лемка” стало відзначати роковини таких знакових у національній історії подій, як Листопадовий зрив¹⁵, акт Злуки¹⁶, бій під Крутами¹⁷ та 950-ліття Володимирівського хрещення України¹⁸. Почуття загальнонаціональної єдності покликані були формувати й дописи, присвячені геніям українського слова: Тарасу Шевченку¹⁹, Івану Франку²⁰, Маркіяну Шашкевичу²¹ та ін. Відгукувалися автори газети й на болісні втрати для українського життя, як лемківського²², так і загальнонаціонального²³ масштабу.

Багато уваги редакція “Нашого лемка” приділяла проблемі подолання небезпек для галицьких українців, які походили із самого лемківського середовища. Так, червоною ниткою через усі номери проходить антиалкогольна тематика. Пиятика на сторінках газети аргументовано була названа головною загрозою, яка руйнує лемківське середовище з самої глибини – від родини²⁴. Тому так багато місця видавці присвятили популяризації аргументів діячів тогочасного протиалкогольного руху, об’єднаних у Товариство “Відродження”.

Не меншою загрозою редакція “Нашого лемка” назвала й особливо великий у лемківському середовищі рівень неписьменності²⁵. Авторі газети у різний спосіб

¹² Качмарський В. Над долішнім Вислоком / В. Качмарський // Наш лемко. – 1939. – Ч. 9. – С. 8.

¹³ Косар А. На межі двох повітів / А. Косар // Там само. – Ч. 16. – С. 10.

¹⁴ Кипарис М. З історії наших сіл / М. Кипарис // Там само. – С. 11–12.

¹⁵ День 1 листопада для нашого народу // Наш лемко. – 1934. – Ч. 21. – С. 3.

¹⁶ Переломові дні в історії України. 22 січня – Україна понад усе! // Наш лемко. – 1935. – Ч. 3. – С. 2; 22 січня 1918 року // Наш лемко. – 1938. – Ч. 3. – С. 3.

¹⁷ Триста хоробрих. Хто і за що боровся під Крутами // Наш лемко. – 1935. – Ч. 4. – С. 2; Роковини бою під Крутами // Наш лемко. – 1938. – Ч. 4. – С. 1.

¹⁸ У 950-ліття Володимирівського хрещення України // Там само. – Ч. 8. – С. 2; Скоморовський Ю. Ювілейний рік християнської України / Ю. Скоморовський // Там само. – Ч. 15. – С. 2.

¹⁹ Тарас Григорович Шевченко. В 120-ту річницю уродин // Наш лемко. – 1934. – Ч. 5. – С. 1; Східна Лемківщина віддала поклін Шевченкові // Там само. – Ч. 9. – С. 2; А. Г-ко. Західна Лемківщина віддала поклін Т. Шевченкові / А. Г-ко // Там само. – Ч. 10. – С. 1; І оживе добра слава, Слава України // Наш Лемко. – 1935. – Ч. 6. – С. 2; В 75-літню річницю смерті нашого найбільшого Генія України – Тараса Шевченка // Наш Лемко. – Львів, 1936. – Ч. 6. – С. 2; “Учітєся брати мої” // Наш лемко. – 1937. – Ч. 5. – С. 1; 125-ліття народження Тараса Шевченка // Наш лемко. – 1939. – Ч. 6. – С. 1; Улаштууйте Шевченківський Концерт // Наш лемко. – 1938. – Ч. 6. – С. 1.

²⁰ Іван Франко // Наш лемко. – 1934. – Ч. 11. – С. 3; За культуру українського народу (У двадцять річницю смерті Івана Франка) // Наш Лемко. – 1936. – Ч. 11. – С. 2; Як жив і працював Іван Франко // Наш лемко. – 1937. – Ч. 12. – С. 3; Іван Франко // Наш лемко. – 1939. – Ч. 10. – С. 3.

²¹ Концерт в честь М. Шашкевича в Коросні // Наш лемко. – 1934. – Ч. 17. – С. 7.

²² Болюча втрата (Василь Левчик) // Наш лемко. – 1938. – Ч. 6. – С. 9; Косить смерть (о. Малиняк Адриан помер) // Там само. – Ч. 7. – С. 3; Смерть свідомого кооператора (Василь Полянський) // Там само. – Ч. 20. – С. 8.

²³ Помер М. Грушевський // Наш Лемко. – 1934. – Ч. 24. – С. 4.

²⁴ Див. напр.: Геть отрую з наших хат // Наш Лемко. – 1935. – Ч. 5. – С. 3.

²⁵ Виповіджмо війну темноті і баламуті! “Наш Лемко” в кожній лемківській хаті!! Іван Франко // Наш лемко. – 1934. – Ч. 13. – С. 2.

переконали свого читача, що ХХ століття належить освіченим людям, бо тільки народи, які читають, здатні досягти омріяного²⁶. Автори “Нашого лемка” переконали русинів творити в кожній оселі свої маленькі бібліотеки та ділитися літературою з сусідами та земляками²⁷. “Хто пізнає раз один вартість доброї книжки, – переконав дописувач “Нашого лемка”, – буде ціле своє життя її вірним другом, не відречеться такого великого приятеля, ні в смутку, ні в радості. Тому кожний повинен читати нашу українську книжку. В найдальші закутини нашого рідного краю піде вона сіяти здорове зерно любови до всего, що наше рідне, дороге”²⁸. З огляду на проблему масової неписьменності, зрозумілим стає той пієтет, який автори видання висловлювали до найстаршої української культурної інституції “Просвіти”, велично називаючи її “Матір’ю”²⁹. Доланню масової неписьменності була відведена спеціальна рубрика “Освітньо-виховна сторінка”.

Життєвості лемківського світу загрожувала також неконтрольована еміграція лемків за океан, яка призводила до вилюднення регіонів постійного заселення. Один із авторів газети з сумом зазначав: “Ми, лемки, як ті вічні скитальці жиди. Щоби лише десь якийсь шахрай агент збирав підписи на якусь еміграцію, ми вже готові”³⁰. Внаслідок такої масової еміграції місця історичного перебування займали колоністи, переважно польські, які знищували пам’ятки русинської архітектури, руйнуючи віковичний культурний ландшафт. Також і на нових місцях перебування, твердили дописувачі газети, лемки не можуть відродити історичних форм буття, поступово втрачаючи власну етнічну самобутність. Тож зі сторінок “Нашого лемка” було кинуте гасло “Не покидайте рідних сіл”³¹.

Орієнтація редакторів “Нашого лемка” на найширше коло читачів проглядалася у прискіпливій увазі до літературно-публіцистичної складової часопису, що вражає своєю різноманітністю. Тут бачимо і високі зразки народної обрядової культури (насамперед колядки та народні пісні), і літературно-поетичні твори митців. Найчастіше друкувалися твори визнаних лемківських майстрів слова Гр. Гануляка, І. Филипчика, Г. Марусина, Т. Перейми, І. Лукавиченка, М. Мартинюка, С. Вархоляка, Р. Антоновича, А. Аверченка, О. Костаревича, М. Проця, М. Ревака та, звісно ж, самого редактора Ю. Тарновича, який під літературними творами часто підписувався псевдонімом Юліан Бескид. Серед публіцистів “Нашого лемка” передусім згадаємо геніального русина-митця Николора Дровняка, який був одним із дописувачів видання з Криниці³². Підвищити читацьку культуру свого читача “Наш лемко” намагався через рубрику “Нові книжки”, де повідомлялося про всі значущі новинки українознавчої літератури.

²⁶ Через освіту до кращого завтра // Наш лемко. – 1938. – Ч. 4. – С. 7.

²⁷ Березівський К. Чому кожна наша хата має бути читальнею? / К. Березівський // Наш лемко. – 1938. – Ч. 3. – С. 2–3.

²⁸ Чому треба читати книжку? // Наш лемко. – 1934. – Ч. 3. – С. 2.

²⁹ Всенародний мовчазний поклін Матері “Просвіти” // Наш лемко. – 1938. – Ч. 11. – С. 1; За вірність прапорів Просвіти! // Там само. – Ч. 13. – С. 3.

³⁰ Не емігруйте до Славонії! // Наш лемко. – 1934. – Ч. 17. – С. 4.

³¹ Тарнович Ю. Перелетні птиці. Під розвагу сезоном робітникам / Ю. Тарнович // Наш лемко. – 1939. – Ч. 15. – С. 2; Не покидайте рідних сіл // Наш лемко. – 1938. – Ч. 6. – С. 7.

³² Николор. Криниця-село / Николор // Наш лемко. – 1939. – Ч. 12. – С. 11–12.

Допомогою в щоденному житті кожного лемка слугували матеріали рубрики “Господарська сторінка”, яка нерідко займала дві газетні шпальти. Рубрика містила найрізноманітніші корисні господарські поради, практичні підказки раціонального ведення родинних фінансів, заходи з убезпечення себе перед фінансовим шахрайством (доволі поширеним тогочасним явищем) тощо. Особливо багато на економічні теми писав Володимир Кліш, а цикл його статей “Творім сильні основи” виявився настільки популярним, що вийшов окремим виданням у серії “Бібліотека Лемківщини”. Про велику популярність “Господарської сторінки” свідчили численні листи від шанувальників “Нашого лемка” із запитаннями, відповіді на які й формували змістову наповненість газети. Своєрідним супутником згаданої рубрики була колонка “Наші реферати”, що містила важливі поради для самоорганізації громадського життя.

Ознакою певних емансипаційних тенденцій у традиційному національному середовищі стало запровадження для читачок “Нашого лемка” окремої рубрики – “Жіноча сторінка”. Матеріали цієї тематичної частини газети розкривали своїм читачкам розмаїття лемківських господарських секретів, популяризували новітні педагогічні практики, пропагували традиції лемківської культури. Все це, як твердили дописувачі “Нашого лемка”, повинно сприяти виробленню більш активної громадської позиції жінки-лемкині. Першим кроком до такої зміни пасивної ролі своїх читачок редакція газети вважала встановлення з ними епістолярного діалогу³³.

Безнадія національного державотворення у міжвоєнний час наприкінці 1930-х рр. змінилася вірою в те, що світова криза може принести визволення українському народу. Тому найвизначнішою подією другої половини 1938 – початку 1939 р. була визнана поява на політичній карті Європи незалежної української держави – Карпатської України. Цьому була присвячена навіть окрема рубрика “У Карпатській Україні”. “Наш лемко” на цю подію відреагував численними дописами інформаційного характеру, в яких із захватом йшлося про відродження української державності. Читачів знайомили з чільними постатями новоствореної держави Августином Волошиним та Михайлом Брящайком, підкреслювали демократичний характер їхньої політики в усіх сферах громадського життя³⁴.

Згаданим оптимістичним надіям не судилося стати тривалою історичною реальністю. Кінець 1930-х років приніс розуміння невідворотності катастрофи. У день вибуху Другої світової війни світ побачило останнє число “Нашого лемка”. Його автори, ще не знаючи про початок найкривавішої бійні в історії людства, намагалися застерегти своїх читачів від необдуманих кроків, вказати можливі орієнтири в непевному майбутньому: “Важкі часи, які надходять, вимагають від нашого громадянства величезної внутрішньої дисципліни, опанування нервів і спокою. Одним із найважливіших завдань хвилини – це підняти в нашому нутрі безоглядну й безпардонну боротьбу із усякими диверсіями та агентурами. Буде досить ворожих сил, які схочуть для своїх цілей послужитися українським аргументом, українськими жертвами й українською кров’ю. Буде досить таких, які схочуть нашими руками собі каштани з огню вигортати. Буде досить таких, що – під найбільш патріотичними претекстами – будуть послуговуватися найбільш вирафінованими

³³ Дівчата и невістки, дале, так не може бити // Наш лемко. – 1934. – Ч. 9. – С. 3.

³⁴ У Карпатській Україні // Наш лемко. – 1939. – Ч. 1. – С. 6–7.

провокаціями, щоб стягати на нас знищуючі репресії й пацифікації. Нічії слабії нерви, нічії ненависть і жадоба відплати, нічії емоції між українцями не сміють створювати на “власну історичну відповідальність” довершених фактів, які своїми наслідками мусять потім падати на цілу суспільність!”³⁵.

Проведений аналіз дає змогу переконливо ствердити, що часопис “Наш Лемко” – це визначне явище української періодики, яке в складних умовах міжвоєнного часу зуміло об’єднати українців-горян ідеями збереження власної культурної ідентичності та плекання загальнонаціональної єдності. Поряд із виконанням важливих просвітних та інформаційних функцій газета стала також вагомим фактором суспільного дозрівання лемківського руху, перетворення його на помітне явище політичного життя польської держави. Це унеможливило використання лемківського етнічного чинника окупантами різних кольорів у їхньому намаганні розколоти український національний фронт у переддень та в роки Другої світової війни. З огляду на сказане стає зрозумілим, що традиції “Нашого лемка” виявилися надзвичайно затребуваними у другій половині ХХ ст., коли новопосталі українські часописи вважали за необхідне пов’язати свою видавничу генеалогію з дітищем Юліана Тарновича.

Volodymyr Nakonechnyj. Newspaper “Nash Lemko” is a phenomenon of Ukrainian periodicals of the interwar times

The article investigates the publishing phenomenon of the newspaper “Nash Lemko”. The ideological foundations of edition has been found out as well as features of headings arrangement and content. It has been concluded, the newspaper became a remarkable phenomenon of Ukrainian periodicals, which in terms of the interwar times managed to unite Lemko ethnic group under the idea of preserving of cultural self-identity and fostering national unity.

Keywords: “Nash Lemko”, Julian Tarnovich, Lemko studies, Polish state, Ukrainian periodicals.

³⁵ Становище українства в обличчі війни. Збережемо нашу національну гідність // Там само. – Ч. 17. – С. 1.